

Structuurvisie Hoeksche Waard

Ruimtelijk Plan

Vastgesteld door de gemeenteraden, juli 2009

In opdracht van:

Commissie Hoeksche Waard

Postbus 7059

3286 ZH Klaaswaal

Opgesteld door:

Vista landscape and urban design

Prinsengracht 253

1016 GV Amsterdam

Met bijdragen van:

Gerrichhauzen en Partners

(woningbouwprogrammering en doelgroepen, paragraaf 4.1)

Quintus /Tympaan

(demografische ontwikkeling en voorzieningen, paragraaf 4.1)

Stec Groep

(bedrijventerreinprogrammering, paragraaf 4.2)

ZKA Consultants & Planners

(recreatieanalyse, paragraaf 4.5)

Structuurvisie Hoeksche Waard

Ruimtelijk Plan

Vastgesteld door de gemeenteraden, juli 2009

Inhoud

1. Inleiding: Waarom een Structuurvisie?

7

- 1.1 Aanleiding en doel 9
- 1.2 Beleidskader 9
- 1.3 Procesaanpak 10
- 1.4 Resultaten van de inspraak 10
- 1.5 Leeswijzer 10

2. Kernkwaliteiten: Open polder-landschap met kreken en dijken

13

- 2.1 Polderpatroon 15
- 2.2 Reliëf van kreken en dijken 17
- 2.3 Openheid 19
- 2.4 Cultuurhistorie 21
- 2.5 Integratiekaart 23

3. Integrale ambitie: Agenda voor de toekomst **25**

3.1 Regionale positionering	27
3.2 Kwaliteitszonering	29
3.3 Duurzame ontwikkeling	31
3.4 Acht agendapunten	31

4. Beleid per sector: Dynamisch landschap **37**

4.1 Wonen, welzijn en leefbaarheid	38
4.2 Werkgelegenheid en bedrijventerreinen	43
4.3 Landbouw	45
4.4 Water en natuur	48
4.5 Recreatie en toerisme	51
4.6 Infrastructuur	54
4.7 Duurzame energie	57

5. Ontwikkelingsbeeld: De Hoeksche Waard in 2030 **61**

5.1 Plankaarten	63
5.2 Inrichtingsprincipes	82
5.3 Icoonprojecten	92

6. Uitvoering: Daadkracht en flexibiliteit **99**

6.1 Sturingsfilosofie	100
6.2 Planologische doorwerking	100
6.3 Financiering en Regiofonds	101
6.4 Vervolgonderzoek en wettelijke toetsen	102
6.5 Uitvoeringsprogramma	104

Bijlage: Rode contouren **107**

Los bijgevoegd: Plankaart

1

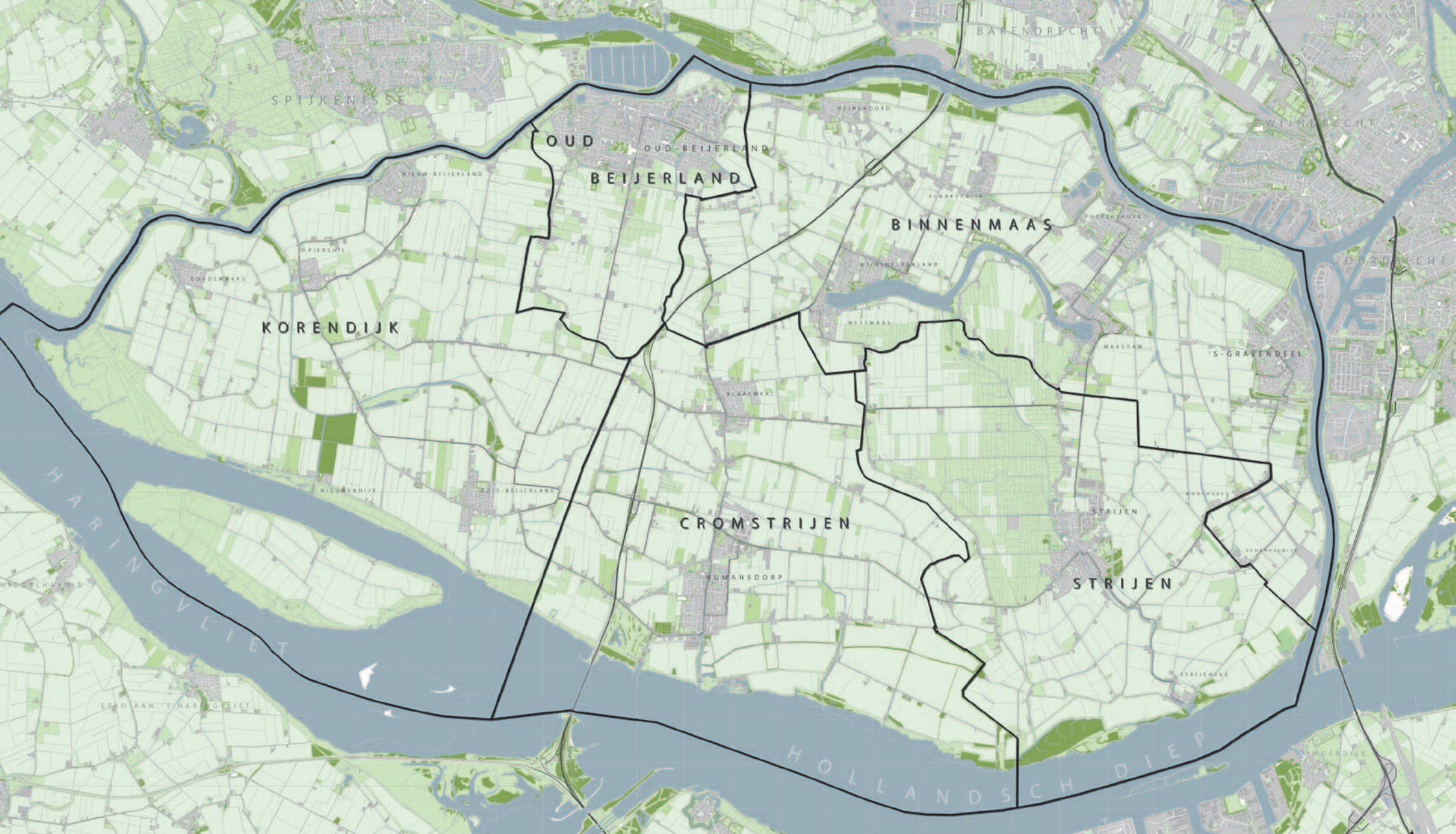
Inleiding

Waarom een Structuurvisie?

De Commissie Hoeksche Waard (CHW) wil met een Structuurvisie sturing geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van de regio. Uitgangspunt is de versterking van de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard. De Structuurvisie is opgesteld in nauw overleg met het maatschappelijk middenveld en met de Provincie Zuid-Holland. Alle partijen zijn het erover eens dat het unieke polderlandschap van de Hoeksche Waard met zijn fraaie kreken en dijken en zijn

weidse vergezichten behouden moet blijven. Tegelijkertijd moet er ruimte zijn voor dynamiek: mensen moeten prettig kunnen wonen, werken en recreëren in de Hoeksche Waard. Ook daar is geen discussie over. De vraag is wel hoe we dat voor elkaar krijgen. Het is duidelijk dat er stevige ruimtelijke keuzen nodig zijn om de Hoeksche Waard ook voor de toekomst als een aantrekkelijk en vitaal landschap veilig te stellen. Die keuzen worden gemaakt in de Structuurvisie. In dit hoofdstuk worden de achtergronden en de aanpak toegelicht.

Gemeenten

1.1 Aanleiding en doel

Behoud en ontwikkeling

De Hoeksche Waard is in de Nota Ruimte aangewezen als Nationaal Landschap, vanwege de openheid en het bijzondere patroon van polders, dijken en kreken. In het Rijksbeleid staat het behoud van deze 'kernkwaliteiten' voorop. Dat wil niet zeggen dat het gebied op slot gaat, maar wel dat extra aandacht nodig is voor de landschappelijke inpassing van nieuwe ontwikkelingen. Er zijn nogal wat ontwikkelingen: de aanleg van een nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand, aanpassing van het wegennet, nieuwe woningen voor de bevolkingsgroei van de Hoeksche Waard, schaalvergroting in de landbouw, meer ruimte voor natuur, waterberging en recreatie.

Meervoudige doelstelling

De Commissie Hoeksche Waard wil al deze ontwikkelingen in goede banen leiden. Daarvoor wordt een Structuurvisie opgesteld, door de gemeenten samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers. In de Structuurvisie wordt een visie gegeven op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de regio tot 2030. Doel is de gelijktijdige versterking van de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard.

1.2 Beleidskader

Voorgeschiedenis

De Structuurvisie bouwt voort op eerder door de regio vastgestelde beleidsplannen en past binnen de algemene beleidskaders van Rijk en Provincie. In 2002 is reeds een Regionaal Ontwikkelingsprogramma opgesteld, waarin een gezamenlijke ruimtelijke koers is uitgezet. Op basis hiervan zijn in 2004 afspraken gemaakt met de Provincie Zuid-Holland over de uitvoering en de financiering, het zogenaamde 'Afsprakenkader'. Diverse water- en groenprojecten zijn inmiddels uitgevoerd en in 2005 is een gezamenlijke inbreng ingediend bij de Provincie Zuid-Holland voor de herziening van het streekplan voor de Hoeksche Waard. Tevens hebben diverse gemeenten binnen de kader van het Regionaal Ontwikkelingsprogramma eigen gemeentelijke Structuurvisies opgesteld.

Nieuwe kaders

De aanwijzing van de Hoeksche Waard tot Nationaal Landschap in 2006 en de vaststelling van de streekplanherziening in 2007 vormen nieuwe beleidskaders. Deze bieden nieuwe kansen en uitdagingen voor de regio. Voor alle ruimtelijke ontwikkelingen geldt dat deze zullen worden getoetst aan de kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte. Voor het Nationale Landschap komen extra Rijksmiddelen beschikbaar (1,4 miljoen € voor de periode 2007-2013), naast de gelden uit het Programma Vitaal Platteland. Voorwaarde hierbij is dat de Provincie en de regio samen voor 50% cofinanciering zorgen.

Rode contouren

In het streekplan wordt aan de regio gevraagd om een voorstel te doen voor de begrenzing van de toekomstige bebouwingscontouren. Ook het te ontwikkelen regionale bedrijventerrein en verblijfsrecreatieve voorzieningen die grenzen aan de kernen zullen binnen de rode contouren moeten liggen. Op dit moment is nog onduidelijk hoe de procedure voor de vaststelling van de rode contouren door de Provincie zal verlopen. De nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening, die per 1 juli 2008 in werking is getreden, is een complicerende factor omdat vanaf die datum geen nieuwe streekplannen of streekplanuitwerkingen in procedure gebracht kunnen worden terwijl het huidige streekplan onvoldoende ruimte biedt voor de ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein en nieuwe dorpsuitbreidingen.

Inhoud Structuurvisie

In de Structuurvisie is een nadere uitwerking gegeven aan de ontwikkeling van het Nationaal Landschap en aan de begrenzing van de rode contouren, vanuit een integrale visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling tot 2030. De Structuurvisie geldt tevens als Landschapsontwikkelingsplan en bevat een concreet uitvoeringsprogramma.

1.3 Procesaanpak

Het proces om te komen tot een Structuurvisie is beschreven in een apart projectplan. Dit projectplan is op 7 juni 2006 vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard. Het hele traject is begeleid door een projectgroep waarin alle gemeenten, het Waterschap Hollandse Delta, Groenbeheer Hoeksche Waard, de Provincie Zuid-Holland en (sinds augustus 2008) de Milieudienst Zuid-Holland Zuid zijn vertegenwoordigd. Er zijn drie fasen onderscheiden.

Fase 1: Balans en Ambities

In deze fase is de balans opgemaakt van bestaande kwaliteiten, lopende projecten en verwachte ontwikkelingen. De resultaten zijn gepresenteerd op de eerste regiodag en vastgelegd in de Nota Balans en Ambities. Op basis daarvan zijn de leidende 'kwaliteitskaders' verwoord in een Bestuurlijk Manifest, dat op 4 september 2007 is vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard.

Fase 2: Ontwerp Ruimtelijk Plan

In fase 2 zijn verschillende ontwikkelingsvarianten ontworpen. Deze waren bedoeld om de ruimtelijke keuzemogelijkheden voor de regio in beeld te brengen. De ontwikkelingsrichtingen zijn met maatschappelijke organisaties en overheden besproken op een aantal gebiedsateliers. Vervolgens is in een aparte bestuursconferentie een Ruimtelijke Agenda opgesteld, waarin de centrale onderwerpen voor de Structuurvisie zijn benoemd. De Ruimtelijke Agenda is op 27 november 2007 vastgesteld door de CHW en voor commentaar voorgelegd aan de raadsleden van de gemeenten en aan de maatschappelijke organisaties. Het commentaar is verwerkt in het Ontwerp Ruimtelijk Plan,

dat op 8 juli 2008 is vastgesteld door de CHW. Het door de Provincie gevraagde voorstel voor de rode contouren is geïntegreerd in dit Ontwerp Ruimtelijk Plan (zie bijlage).

Fase 3: Definitief Ruimtelijk Plan en Uitvoeringsprogramma

Het Ontwerp Ruimtelijk Plan is voor inspraak voorgelegd aan burgers, maatschappelijke organisaties en andere overheden. Op basis van de inspraakresultaten is het definitieve Ruimtelijk Plan opgesteld. Dit zal ter vaststelling worden aangeboden aan de gemeenteraden. Als uitwerking van het Ruimtelijk Plan zal een Uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Onderdelen hiervan zijn onder meer de groenblauwe programmering en de oprichting van een regionaal vereveningsfonds. Het Ruimtelijk Plan en het Uitvoeringsprogramma vormen samen de Structuurvisie.

Kwaliteitsteam

De opstelling van de Structuurvisie is begeleid door een kwaliteitsteam van onafhankelijke deskundigen. Deze hebben vanuit hun inhoudelijke expertise op het gebied van regionale planning, stedenbouw en landbouweconomie advies uitgebracht aan de CHW over de verschillende tussenproducten.

1.4 Resultaten van de inspraak

Het Ontwerp Ruimtelijk Plan heeft van 20 oktober tot 1 december 2008 ter inzage gelegen in de gemeentehuizen van Binnenmaas, Cromstrijen, Korendijk, Oud-Beijerland en Strijen. In deze periode is tevens een aantal voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. In totaal zijn 46 inspraak-

reacties ontvangen. Daarnaast zijn wijzigingsvoorstellen ingebracht door de afzonderlijke gemeenten en door de gezamenlijke Groen Linksfracties in de Hoeksche Waard en zijn een drietal wettelijke toetsten uitgevoerd. In de Nota van Beantwoording zijn alle ingebrachte zienswijzen gebundeld en is beargumenteerd aangegeven hoe deze zijn verwerkt in het definitieve Ruimtelijk Plan.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een concretisering van de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. Deze kernkwaliteiten vormen een belangrijk toetsingskader voor de inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Dit toetsingskader is samengevat in een 'kwaliteitszoning'. Hoofdstuk 3 verwoordt de ambitie van de regio voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard. Het is een samenvatting van Ruimtelijke Agenda. Hoofdstuk 4 bevat de uitwerking van de integrale ambitie voor de verschillende ruimtelijke sectoren. In het ontwikkelingsbeeld (hoofdstuk 5) wordt het beleid verder uitgewerkt in plankaarten, inrichtingsprincipes en icoonprojecten. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op allerlei uitvoeringszaken, zoals de planologische doorwerking en de instelling van een regionaal vereveningsfonds. Hiermee wordt de basis gelegd voor het uiteindelijke uitvoeringsprogramma. In de bijlage worden de voorgestelde rode contouren per kern toegelicht.

De Hoeksche Waard in een notendop

In de Hoeksche Waard wonen ruim 85.000 mensen, op een oppervlakte van ruim 300 km². De bevolkingsdichtheid bedraagt ongeveer 283 inwoners per km². Ter vergelijking: in Zuid-Holland wonen 1.227 mensen per km², in heel Nederland 483. In de Hoeksche Waard hebben de inwoners dus nog echt de ruimte. Dat is een kwaliteit die gekoesterd moet worden.

De Hoeksche Waard kent een rijk verenigingsleven. Sociale verbanden zijn sterk en zeker in de kleine kernen is er een groot saamhorigheidsgevoel. Men voelt zich in eerste instantie eilander en is trots op het landschap, dat met noeste arbeid door vroegere generaties in cultuur is gebracht. De verschrikkelijke stormvloedramp van 1953 staat velen nog vers voor de geest. Maar ook de schaats-successen van Kees Verkerk uit Puttershoek zijn gegrift in het collectieve geheugen van de streek.

Sinds eind jaren 60 worden de vaste oeververbindingen verbeterd en komt de instroom van buitenaf op gang. Oud-Beijerland groeit uit tot een regionale verzorgingskern. De nieuwe inwoners brengen nieuwe opvattingen en leefstijlen met zich mee, maar hechten zich snel aan het landschap. Van echt grote spanningen is geen sprake. Wel krijgt de Hoeksche Waard onvermijdelijk te maken met de algemene maatschappelijke ontwikkelingen van deze tijd: het wegtrekken van jongeren naar de grote steden, de vergrijzing, een toenemend aantal alleenstaanden, het wegvallen van voorzieningen in de kleine kernen, de jeugdproblematiek. De Structuurvisie zal een antwoord moeten bieden op deze ontwikkelingen. Leefbaarheid is een centraal thema.

De Suikerfabriek van Puttershoek was tot voor kort een grote werkgever op het eiland. Nog steeds is er veel landbouwgerelateerde bedrijvigheid, maar handel, distributie en bouwnijverheid hebben inmiddels ruimschoots de overhand. Vergeleken met andere regio's is de werkgele-

genheid in dienstverlening, onderwijs en zorg daarentegen ondervertegenwoordigd. Juist in de dienstverlening lijkt nog groei mogelijk. Ongeveer de helft van de totale beroepsbevolking van de Hoeksche Waard werkt momenteel buiten de regio. De werkloosheid binnen de regio is relatief klein. De economische ontwikkeling van de regio is voor een deel een autonoom proces, maar is zeker ook te sturen door ruimtelijk beleid. Een van de doelen van de Structuurvisie is het versterken van de economische vitaliteit van de Hoeksche Waard.

2

Kernkwaliteiten

Open polderlandschap met krekken en dijken

De Hoeksche Waard is in de Nota Ruimte aangewezen als Nationaal Landschap. Dit houdt in dat de landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten behouden moeten blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk versterkt.

In de Nota Ruimte zijn drie kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard benoemd:

1. het polderpatroon
2. het reliëf van krekken en dijken
3. de openheid.

Deze kernkwaliteiten zijn van toepassing op de hele Hoeksche Waard, dus ook op de noordrand.

Maar waar hebben we het dan precies over? Dat wordt in dit hoofdstuk in beeld gebracht met een aantal kaarten en gebiedsfoto's. De kernkwaliteiten worden zo concreet en zichtbaar gemaakt. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat sommige kwaliteiten zeer kwetsbaar zijn en om gerichte bescherming vragen. In sommige gebieden zijn de kwaliteiten al zodanig aangetast, dat een actief herstel- of ontwikkelingsbeleid nodig is. De landschappelijke waarden zijn samengevat in een 'integratiekaart', die als toetsingskader kan worden gebruikt bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen.

Akkerbouwpolder in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen

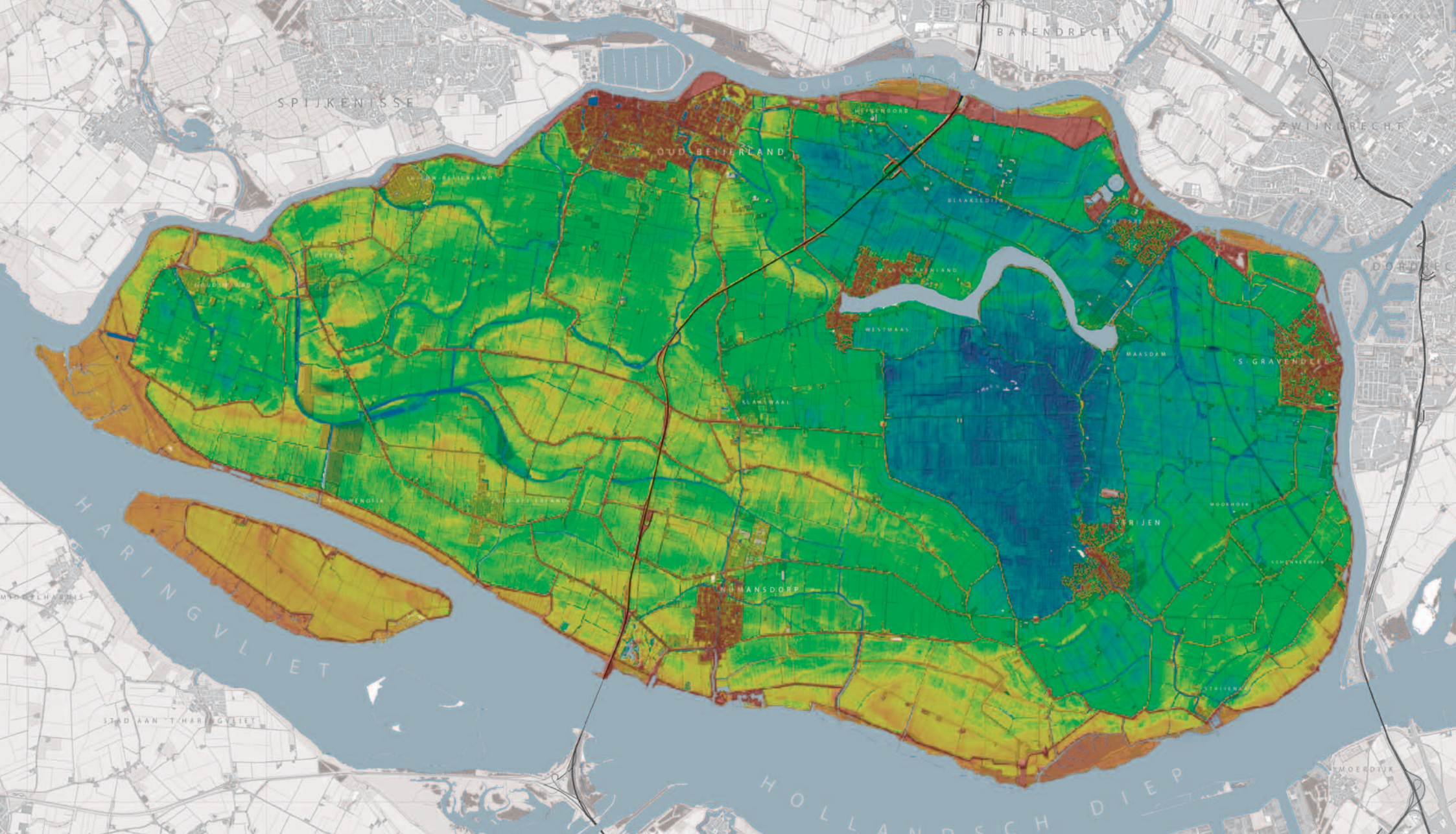
Graslandpolder in het Oude Land van Strijen

2.1 Polderpatroon

De bewonings- en inpolderingsgeschiedenis van de Hoeksche Waard heeft een schat aan archeologische en cultuurhistorische waarden opgeleverd. Al ver vóór de Sint-Elisabethsvloed van 1421, zeker al vanaf 2000 voor Christus, waren de hogere oeverwallen langs de rivieren en kreken bewoond. De Binnenbedijkte Maas is nu nog het enige zichtbare restant van het oorspronkelijke rivierensysteem, maar in de ondergrond zijn hiervan nog veel meer sporen terug te vinden. De oude oeverwallen hebben een hoge archeologische verwachtingswaarde. Tot ongeveer 400 voor Christus werden tussen de rivierarmen grote veenpakketten gevormd, die ook al vroeg bewoond en ontgonnen werden. Deze veenpakketten raakten later weer overstroomd door rivieren en zee-inbraken, waarbij kleilagen op het veen werden afgezet en soms ook stukken veen wegspoelden. Van het dorp Strijen is bekend dat hier al vanaf 1250 continu bewoning was. Alle historische dorpskernen in de Hoeksche Waard zijn archeologisch waardevol.

De huidige Hoeksche Waard is een mozaïek van polders die vanaf de Middeleeuwen zijn bedijkt. Daarvoor was het oostelijk deel van de Hoeksche Waard al bedijkt (onderdeel van de Groote Waard), maar dit deel is door de Sint-Elisabethsvloed van 1421 verloren gegaan. De Sint-Elisabethsvloed was feitelijk onderdeel van een grotere reeks overstromingen die in de late Middeleeuwen het gebied teisterde. De Keizersdijk tussen Strijen en Maasdam was de westelijke grens van de Groote Waard. Dit is dus een restant van de oude dijk.

Bijzonder is dat het patroon van de latere dijken nog vrijwel geheel intact is. De veelal beplante binnendijken zijn beeld dragers van het landschap. De vorm van de polder en het profiel van de dijken zeggen iets over de periode van inpoldering. De vroegste polders dateren uit de 15e eeuw. Dit zijn de zogenaamde opwaspolders (donkergroen op de kaart). Deze polders hebben een min of meer ronde vorm met grillige dijken. Het waren oorspronkelijk eilanden in een dynamisch getijdenlandschap. Vanaf deze eilanden zijn vervolgens de opgeslibte oeverlanden ingedijkt, de zogenaamde aanwaspolders. Eerst werden de luwere delen tussen de eilanden ingepolderd, zodat de eilanden aan elkaar groeiden. Dit zijn de oude noordelijke aanwaspolders (16e eeuw). Vervolgens werden de oostelijke en zuidelijke aanwaspolders ingedijkt (16e en 17e eeuw). De noordelijke en oostelijke aanwaspolders zijn vaak zeer groot en hebben een onregelmatige vorm. De zuidelijke aanwaspolders die parallel aan de hoofdstroom van de rivier liggen, hebben een langgerekte vorm en liggen in een typisch schillenpatroon. Vanaf de 17e eeuw tot in de 20e eeuw zijn in de randzone van de Hoeksche Waard kleinere aanwaspolders ingedijkt, soms als herbedijking na een overstroming. Omdat naar de randen toe de waterdynamiek toeneemt, was het moeilijker om nog land te winnen en worden de polders steeds kleiner. Buiten de onbeplante hoofdwaterkering liggen nog enkele buitendijkse landen, die nooit zijn ingepolderd of zelfs actief zijn ontpolderd, zoals het eiland Tiengemetten.

Hoogte

Maximum: 12 meter

Minimum: -2,5 meter

* in meter t.o.v. NAP

Ritselaarsdijk

Uitgevoerd kreekherstelproject

2.2 Reliëf van kreken en dijken

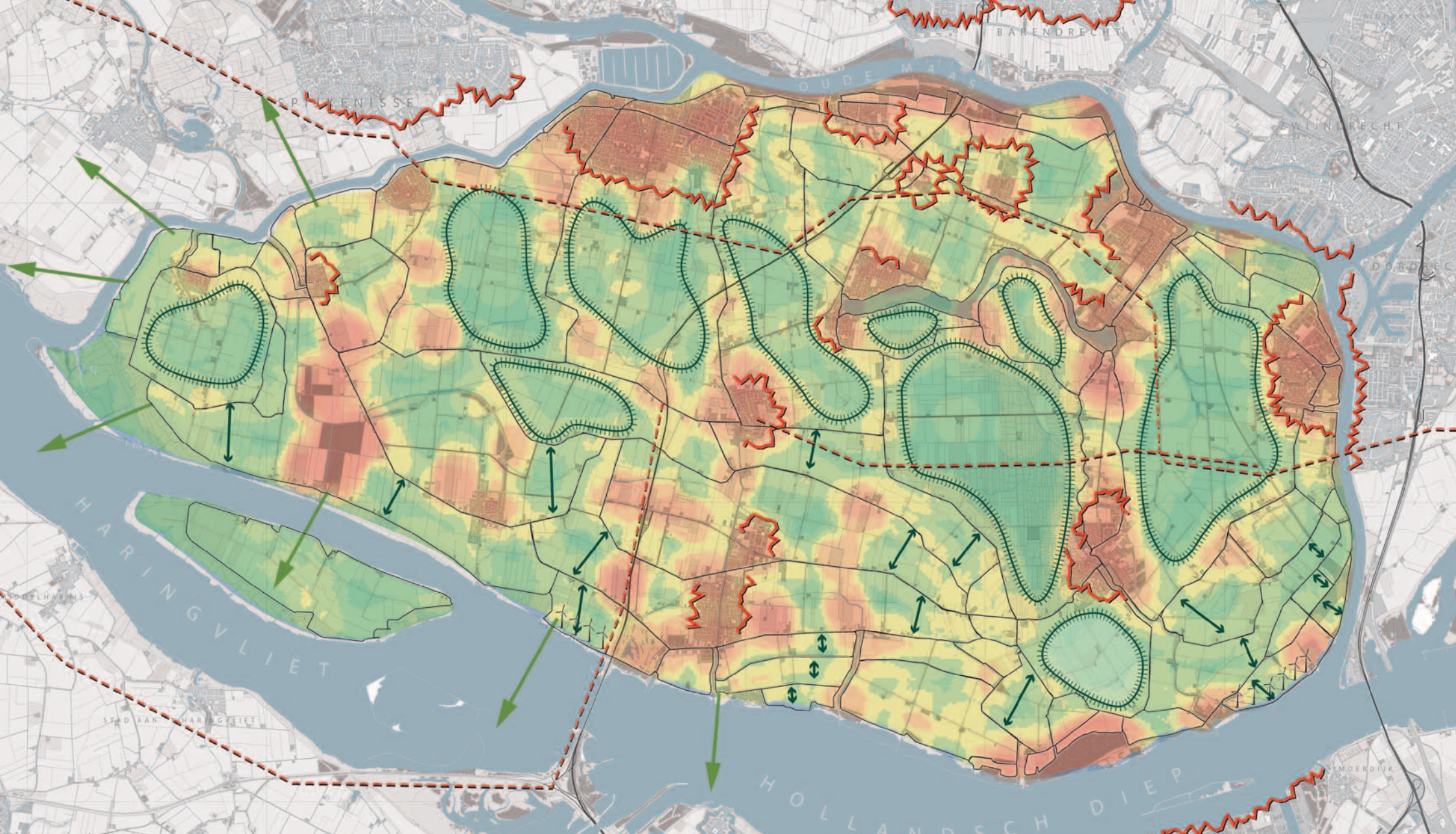
Het polderland van de Hoeksche Waard lijkt vlak, maar kent subtiele hoogteverschillen die verbonden zijn met de oudste geschiedenis van vóór de inpoldering. De krekenstructuur is goed terug te zien op de hoogtekaart. De hogere dijken voegen een extra dimensie toe: vanaf de dijkwegen heeft de toeschouwer een heel andere ruimtebeleving dan in de polder.

De hoogtekaart geeft een gedetailleerd beeld van het reliëf in de Hoeksche Waard. Ten eerste valt op dat het Oude Land van Strijen relatief diep ligt. Dit komt omdat dit gebied al vroeg is ingedijkt en niet meer is opgehoogd door latere klei-afzettingen. Het veen, dat hier aan de oppervlakte ligt, is als gevolg van de landbouwkundige ontwatering in de loop van de eeuwen ingeklonken. De kleine aanwasolders in de randzone en vooral de buitendijkse landen liggen relatief hoog. Dit komt omdat hier de opslibbing met rivierafzettingen relatief lang is doorgegaan of nog steeds plaatsvindt.

Ten tweede valt op dat de kreken door bredere laagten lopen en soms begeleid worden door hogere gronden. Dit zijn restanten van stroomgeulen, zandplaten en kreekruigen uit het oorspronkelijke dynamische getijdengebied. De Binnenbedijkte Maas is een restant van een oude rivierarm van vóór de Sint-Elisabethsvloed. Op de hoogtekaart is te zien dat deze oorspronkelijk doorliep tot aan de huidige loop van de Oude Maas bij Oud-Beijerland. Omdat de rivier- en kreekoevers al vroeg bewoond werden, zijn dit archeologisch waardevolle gebieden.

Primaire dijk zonder beplanting bij Heinenoord

Openheid

- Zeer open landschap
- Matig open landschap
- Besloten landschap

- Zeer grote open ruimte
- Vergezichten over de rivier
- Doorzichten van dijk tot dijk
- Windmolens
- Harde bebouwingsranden

- Hoogspanningsleidingen

Open polder in het westelijk deel van de Hoeksche Waard

Uitzicht op het Hollandsch Diep

2.3 Openheid

Bijgaande kaart geeft een beeld van de openheid in de Hoeksche Waard. De mate van openheid is gerelateerd aan de aanwezigheid van beplanting en bebouwing, voor zover af te leiden van de digitale topografische kaart (schaal 1:10.000). Met behulp van GIS hebben alle vlakken van 50 bij 50 m een openheidsklasse van zeer open tot zeer besloten meegekregen. Te zien is dat de grootste aaneengesloten open ruimten (donkergroen) liggen in het Oude Land van Strijen, ten westen van 's-Gravendeel, ten zuiden van Oud-Beijerland en in de meest westelijke punt van de Hoeksche Waard. Hier liggen zichtlijnen van meer dan 5 km. Dit zijn ook de grootste poldereenheden. De noordrand en de zuidrand hebben een meer besloten karakter (rood en geel). De langgerekte vorm van de aanwaspolen in de zuidrand is niet terug te vinden in het diffuse patroon van de open ruimten. Wel zijn er veel doorzichten van de ene dijk naar de andere dijk, waardoor een aantrekkelijke coulissenwerking ontstaat die in de grotere open ruimten ontbreekt.

De grootste open ruimten en de genoemde doorzichten zijn op de kaart apart aangegeven. Verder zijn de vergezichten over het water aan de westkant aangegeven: de horizon wordt hier nergens verstoord door bebouwing, windmolens of hoogspanningsmasten op de achtergrond en hier heb je een letterlijk eindeloos uitzicht. Aan de noordkant is vaak nog de skyline van de Rotterdamse regio in de verte zichtbaar. Aan de oostkant is er de bebouwing van de Drechtsteden en aan de zuidkant de industrie van Moerdijk. Deze bebouwingsranden zijn op de kaart aangeduid. Ook de ruimtebepalende bebouwingsranden binnen

de Hoeksche Waard zijn aangeduid: hier grenzen kassen, bedrijfsgebouwen of nieuwbouw direct aan de open ruimte, wat de beleving van de openheid verstoort. Boselementen daarentegen, zoals bij Piershil en Zuid-Beijerland (rood op de kaart), kunnen een fraaie ruimtebegrenzing vormen en het gevoel van openheid juist versterken.

Kassen grenzend aan de open ruimte van het Oude Land van Strijen

Cultuurhistorie

- Oudste opwasolders
- Historische dijken
- Historische dorpskernen en bebouwingslinten

- Historische havenkanalen
- Molenbiotopen
- Eendenkooi met vangcirkel
- Oude veerkade
- Fort en schootsveld

- Archeologisch aandachtsgebied

Voorstraat-weteringdorp 's-Gravendeel

't Hof van Moerkerken in rivierugdorp Mijnsheerenland

2.4 Cultuurhistorie

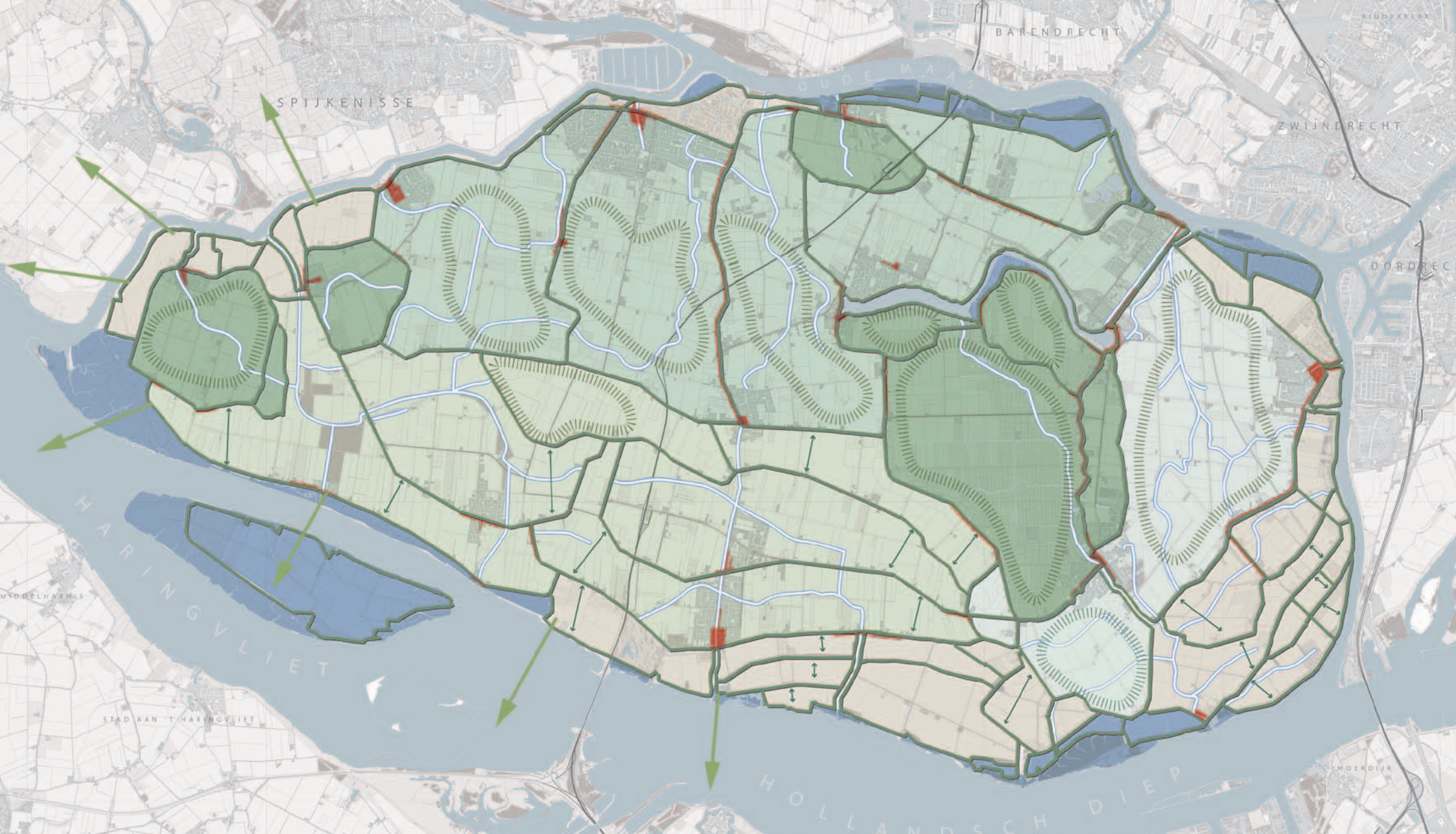
In cultuurhistorisch opzicht is het gave dijkpatroon met de verschillende dorpstypen bijzonder waardevol. Dit vertelt veel over de geschiedenis van het landschap. Daarbinnen liggen monumentale boederijen en andere waardevolle bebouwingsstructuren en bijzondere landschapselementen, zoals de windmolens met de bijbehorende molenbeschermingszones en de oude havenkanalen. Ook de waterstructuren en de historische waterwerken zijn cultuurhistorisch waardevol, omdat zij getuigen van de eeuwenlange strijd tegen het water.

Op de kaart zijn de belangrijkste structuren en elementen weergegeven, op basis van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Zuid-Holland. Benadrukt moet worden dat de kaart slechts een deel van alle cultuurhistorische en archeologische waarden dekt en dat veel structuren en elementen ontbreken, zoals verkavelingspatronen, grasgorzen, wielen, oude trambanen, historische tuinen, gemalen, bruggen, industrieel erfgoed etc. Nader onderzoek is nodig om een meer volledige Cultuurhistorische Waardenkaart van de Hoeksche Waard te maken. Bij lokale historische verenigingen en andere organisaties op het gebied van archeologie en cultuurhistorie is veel kennis aanwezig, die hiervoor ingezet kan worden.

De dorpen in de Hoeksche Waard zijn nauw verbonden met de inpolderingsgeschiedenis. Veel nederzettingen zijn gekoppeld aan de dijken of aan het water. Dit heeft tot verschillende typen dorpen geleid, met een eigen stedenbouwkundige structuur. In het rapport 'Het Landschap van de Hoekse Waard' van Visscher (2002) worden zeven typen

dorpen onderscheiden. Belangrijkste hoofdgroepen zijn de voorstraatdorpen en de dijkdorpen, daarnaast zijn er nog rivier- en kreekdorpen. Er zijn ook combinatietypen. De voorstraatdorpen liggen aan de dijk, maar de hoofdstraat van het dorp (de voorstraat) staat dwars op de dijk. Soms ligt de voorstraat langs een kreek of een wetering, soms is het alleen een straat. Meestal ligt de kerk of het dorpscentrum aan het einde van de voorstraat. Voorbeelden zijn Oud-Beijerland, Nieuw-Beijerland, 's-Gravendeel, Westmaas, Klaaswaal, Numansdorp. De dijkdorpen hebben de hoofdstraat op de dijk en vormen langgestrekte, smalle bebouwingslinten. Hier is vaak geen sprake van uitgesproken centrumvorming. Voorbeelden zijn Heinenoord, Puttershoek, Maasdam (damdijkdorp), Zuid-Beijerland, Strijen, Mookhoek, Schenkeldijk en veel kleine dijkdorpen.

In de loop van de inpoldering zijn sommige dorpen van het buitenwater afgesneden. Havenkanalen werden gegraven om toch een vaarverbinding te houden. Voorbeelden zijn de havenkanalen van Strijen, Numansdorp, Goudswaard en Piershil. Andere dorpen, zoals Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Puttershoek, Strijensas en Nieuwendijk hebben nog steeds een eigen haventje aan het buitenwater. In 's-Gravendeel is de oude haven gedempt. Bij dorpsuitbreidingen zijn vanaf de dijk of de voorstraat poldervlakken bebouwd, in de stedenbouwkundige stijl van dat moment. De oorspronkelijke relatie tussen het dorp en het landschap is op veel plaatsen verloren gegaan.

Integratie kernkwaliteiten

- Oudste opwaspolders
- Oude noordelijke aanwaspolders
- Oude oostelijk aanwaspolders

- Oude zuidelijke aanwaspolders
- Kleine aanwaspolders
- Buitendijkse landen
- Historische dorpskernen
- Dijken

- Kreken, havenkanalen en weteringen
- Grote open ruimten
- Doorzichten van dijk tot dijk
- Vergezichten over de rivier

2.5 Integratiekaart

De kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn samengevat in de kaart 'integratie kernkwaliteiten'. Deze kaart laat zien wat de dragers zijn van de ruimtelijke identiteit van de regio en biedt een gebiedsdekkend toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen. Naast de kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte zijn ook de historische dorpskernen en dijklinten aangegeven, omdat deze mede bepalend zijn voor de kwaliteit van het Nationaal Landschap.

Polderpatroon

De verschillende poldertypen vertegenwoordigen niet alleen belangrijke fasen in de ontstaansgeschiedenis van de Hoeksche Waard, maar hebben ook onderscheidende ruimtelijke kenmerken die behouden en versterkt moeten worden:

- oudste opwaspolders: open landschap met kleinschalige verkaveling
- oude noordelijke aanwaspolders: open landschap met grootschalige verkaveling
- oude oostelijke aanwaspolders: open landschap met grootschalige verkaveling
- oude zuidelijke aanwaspolders: half-open landschap met kleinschalige verkaveling
- kleine aanwaspolders in randzone: half-open landschap met grootschalige verkaveling
- buitendijkse landen: natuurlandschap.

Belangrijk is dat de bijzondere ontstaansgeschiedenis afleesbaar blijft in het landschap. Het versterken van de landschappelijke verschillen tussen de poldertypen kan

daaraan bijdragen. In de loop van de tijd zijn de polders door ruilverkaveling en egalisaties immers meer op elkaar gaan lijken. Uit cultuurhistorisch oogpunt meest waardevol zijn de oudste opwaspolders, met hun typische ronde vorm. Het Oude Land heeft een bijzondere kleinschalige veenverkaveling. De zuidelijke aanwaspolders worden gekenmerkt door hun schilvormige structuur met doorzichten van dijk tot dijk.

Dijken en kreken

Het dijken- en krekenspatroon is in zijn geheel waardevol. Daarbinnen zijn er verschillende typen dijken en kreken te onderscheiden en zijn er gave en minder gave delen, maar juist de samenhang is kenmerkend voor het Nationaal Landschap. Datzelfde geldt voor de verschillende dorpsstypen, die gekoppeld zijn aan het dijken- en krekenspatroon. Het versterken van de samenhang en de continuïteit van de dijken en kreken is een belangrijke opgave. De dijken en kreken zijn allereerst van belang voor de veiligheid en het waterbeheer en ze leveren daarmee feitelijk de primaire bestaansvoorwaarden voor alle functies in het gebied. Daarnaast zijn het dragers van de groenblauwe structuur, zowel in het landelijk gebied als in het stedelijk gebied. De dijken en kreken kunnen verder uitgebouwd worden tot recreatieve en ecologische verbindingen. Bij nieuwe ontwikkelingen in dijkdorpen en -linten of transformatie van bestaande bebouwing is bijzondere aandacht nodig voor de landschappelijke inpassing en de beeldkwaliteit. De kreken kunnen een extra functie krijgen voor de waterberging en met een zorgvuldige inrichting landschappelijk versterkt worden.

Kreekruigten en oeverwallen in de ondergrond met een hoge archeologische verwachtingswaarde vormen eveneens een dwingende randvoorwaarde én een dankbare inspiratiebron voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Openheid

De open ruimten vormen de tegenhanger van de meer verdichte dijklinten en dorpen en zijn daar onlosmakelijk mee verbonden. Behoud en versterking van de kwaliteit van de open ruimten is een uitgangspunt voor het Nationaal Landschap. Dit betekent enerzijds het behoud van grote ruimtematen en lange zichtlijnen en anderzijds de vormgeving van fraaie groene randen om de open ruimten.

De grootste ruimtematen en de langste zichtlijnen worden aangetroffen in oudste opwaspolders en de oude noordelijke en oostelijke aanwaspolders. Verder zijn er de vergezichten over de rivier. Hier gaat het vooral om behoud van de weidsheid 'tot aan de horizon'. De randen zijn hier door de grote maten minder nadrukkelijk aanwezig. In de oude zuidelijke aanwaspolders en de kleine aanwaspolders in de randzone zijn de ruimten over het algemeen minder groot en duidelijker begrensd door dijken. Hier gaat het vooral om het behoud van doorzichten 'van dijk tot dijk' en om de vormgeving van de randen van de open ruimten. Dit geldt ook voor de noordrand van de Hoeksche Waard, waar veel open ruimten worden gedomineerd door bebouwing, infrastructuur en kassen. Juist hier laat de kwaliteit van de open ruimten te wensen over en zal extra geïnvesteerd moeten worden in de vormgeving van de randen en de overgangen naar het bebouwd gebied.

